

Romantična ljubav i hrvatski roman 19. stoljeća

Pešutić, Marta

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:735847>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-01**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile

Filozofski fakultet

MARTA PEŠUTIĆ

Romantična ljubav i hrvatski roman 19. stoljeća

Završni rad

Pula, rujan 2021.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

MARTA PEŠUTIĆ

Romantična ljubav i hrvatski roman 19. stoljeća

Završni rad

JMBAG: 0303076788, redoviti student

Studijski smjer: Preddiplomski studij hrvatskoga jezika i književnosti

Predmet: Hrvatska književnost romantizma i realizma

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena grana: Kroatistika

Mentorica: doc. dr. sc. Dubravka Dulibić-Paljar

Pula, rujan, 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za prvostupnika _____ ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljeni način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

_____

U Puli, _____

IZJAVA O KORIŠTENJU AUTORSKOG DJELA

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj Završni rad pod nazivom

_____

_____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____

Potpis

_____

Sadržaj

UVOD	1
HRVATSKI ROMAN 19. STOLJEĆA	3
ROMANTIZAM.....	3
PROTOREALIZAM ILITI ŠENOINO DOBA.....	5
REALIZAM U HRVATSKOJ KNJIŽEVNOSTI.....	6
KONCEPT ROMANTIČNE LJUBAVI.....	8
FEMINISTIČKO POIMANJE LJUBAVI	10
ŽIVOT I DJELO AUGUSTA ŠENOE	11
BRANKA	13
ŽIVOT I DJELO VJENCESLAVA NOVAKA.....	15
POSLJEDNJI STIPANČIĆI	17
ŽIVOT I DJELO JOSIPA EUGENA TOMIĆA	20
MELITA.....	21
ZAKLJUČAK	23
LITERATURA	25
SAŽETAK.....	27

UVOD

Romantična ljubav, opsesivna ljubav, strastvena ljubav, zaljubljenost, zaludjenost, nazovite to kako želite – gotovo svi poznaju taj osjećaj. Tu euforiju. To mučenje. Te besane noći i nemirne dane. Preplavljeni ushićenjem ili iščekivanjem, sanjariate na nastavi ili poslu, zaboravljate kaput, promašite svoje skretanje, stalno provjeravate mobitel ili planirate što ćete reći – opsjednuti, obuzeti čežnjom za sljedećim susretom „s njim“ ili „njom.“ Potom, kada se ponovno sretnete, i najmanja njegova gesta zaustavlja vam dah. Od njezina smijeha muti vam se u glavi. Upuštate se u nesmotrene rizike, govorite gluposti, prenapadno se smijete, otkrivete mračne strane, razgovarate cijelu noć, hodate u zoru i često se grlite i ljubite – potpuno nesvjesni ostatka svijeta dok posrcete omamljeni groznicom, bez daha, očarani osjećajem blaženstva.

(Fisher, 2017:21).

Mnogo puta, pogotovo u ranijoj dobi pitali smo se što je to ljubav, kako ju objasniti i shvatiti. Na ta pitanja se pokušavao dati odgovor dugi niz godina te se mijenjao kroz povijest ovisno o duhu toga doba. Ljubav, ljubavna tematika najčešće se protezala i opisivala u književnosti, ali ona zapravo nije zanemarena ni u drugim društvenim djelatnostima poput filozofije, religije, kulture i slično. Još od ranoga djetinjstva pa sve preko osnovnoškolske i srednjoškolske dobi okruženi smo ljubavlju, bilo onom prijateljskom ili romantičnom između dvoje ljubavnika. Ljubavnim temama smo okruženi kroz razne umjetnosti kao što su knjige, filmovi, časopisi, slike, priče i slično. Htjeli to priznati ili ne, ljubavne teme, uvelike, utječu na naše poimanje, ali i predodžbu o romantičnoj ljubavi. Ljubavna tematika u knjigama, ali i filmovima na svjestan ili nesvjestan način, pomaže nam stvoriti vlastita stajališta kada su u pitanju osjećaji i intima. Kao mali, okruženi bajkama i sretnim ljubavnim završetcima, nadali smo se da nema tužnih završetaka, da je ljubav nešto lijepo, gdje su svi na kraju sretni i gdje nema povrijeđenih, ali u stvarnosti to baš i nije tako. U potrazi za svojom ljubavnom srećom

često bivamo povrijeđeni ili povrjeđujemo druge, ali ni to nas ne sputava u našem krajnjem cilju, a to je težnja k romantičnoj ljubavi.

U ovom radu dotaknut ću se hrvatske književnosti 19. stoljeća, odnosno razdoblja romantizma, protorealizma i realizma u kojima se ljubav pojavljuje kao tema romana, i to na način da se u njima tematizira koncept romantične ljubavi. Osvrnut ću se na njihove najvažnije i glavne karakteristike. Nadalje će se obraditi koncept romantične ljubavi. U sljedećem poglavlju analizirat će se autori i njihova djela koja čine analitički korpus. U radu će se analizirati romani Vjenceslava Novaka *Posljednji Stipančići*, Branka Augusta Šenoe i *Melita* Josipa Eugena Tomića. Dakle, u ovome radu istražiti ću romantičnu ljubav, i to na način da ću pratiti obradu toga koncepta u navedenim romanima hrvatske književnosti 19. stoljeća.

HRVATSKI ROMAN 19. STOLJEĆA

19. stoljeće revolucionarno je u svakome pogledu pa tako i u književnosti. Osvrnemo li se na hrvatsku književnost 19. stoljeća možemo zamijetiti kako se uobičajeno periodizacijski razdvaja na dva veća i jedno manje razdoblje, a to su: romantizma, protorealizam i realizam. U 19. stoljeću počinje se oblikovati i stvarati svijet i život koji nam je danas poznat. Francuska revolucija (1789.) uzima se kao početak novoga doba u kojemu se počinju događati brojne promjene u tehnologiji i znanosti. Dolazi do industrijalizacije, bolje cestovne povezanosti, brže izgradnje i sl. Velike političke nestabilnosti toga doba, pokrenule su razvoj brojnih pravaca u umjetnosti pa tako i u književnosti. Aristokratsko i agrarno društvo prelazi u urbano i industrijsko. Dolazi do velikih promjena u pogledu na svijet. Srodne se promjene vide u kod nas, iako je hrvatsko društvo 19. stoljeća kasnije ušlo u modernizaciju i industrijalizaciju. Prvu polovicu devetnaestoga stoljeća u Hrvatskoj obilježio je Hrvatski narodni preporod koji je trajao od 1815.-1860. te Ilirski pokret. Drugu polovicu obilježio je protorealizam iliti Šenoino doba i na samome kraju dolazi realizam koji nastoji slijediti preporodna obilježja i stvoriti nacionalni identitet.

ROMANTIZAM

Romantizam je prvo razdoblje u tome poretku koje ima jako važnu ulogu u oblikovanju današnjeg, poznatog nam svijeta jer donosi promjene kako u političkom, tako i u književnom smislu. U književnosti romantizma se tako javlja sloboda koja odbacuje razum, pravila i jasnoću, a prihvaća maštu, originalnost i osjećajnost. Upravo zbog toga romantični junak često je neshvaćeni i buntovni intelektualac koji je osjetljiv, ali je isto tako snažan jer se sukobljava s društvom u svojoj okolini. O hrvatskoj književnosti romantizma može se govoriti i kao o preporodnoj književnosti jer se razvija u vrijeme buđenja i jačanja nacionalne svijesti. Roman kao književna vrsta nije toliko zastupljen u stvaralaštvu kao što je poezija (budnice i davorije) koja je na samom vrhu književnog stvaralaštva u ono vrijeme. Iako roman nije najzastupljenija vrsta u hrvatskome romantizmu, romantizam je postavio neke temelje i otvorio nova vrata razdobljima koja ga slijede.

Povijesni kontekst sljedećega razdoblja važan je kako bismo ga mogli još bolje razumjeti. Naime, razdoblje protorealizma u Hrvatskoj započinje početkom šezdesetih godina 19. stoljeća. Nakon ukidanja Bachova apsolutizma, koji je trajao ukupno deset godina, u Hrvatskoj se javljaju nove stranke od kojih se svaka zalaže za različitu tezu. Tako se pravaška zalaže za ujedinjenje svih krajeva u Hrvatskoj, unionistička za suradnju, odnosno ujedinjene s Mađarskom, a narodnjačka s Austrijom. Tih deset godina Bachova apsolutizma, uništilo je sve ono za što su se borili i što su izborili preporoditelji. Nakon deset godina mračnoga i teškoga života opet su se počele događati promjene u hrvatskome društvu. Osim u politici, promjene su se počele događati i u književnosti. Dakle, možemo povezati činjenicu da je uspon i afirmacija romana usko povezana s usponom građanstva. Deset godina Bachova apsolutizma, uništilo je skoro sve ono za što su se preporoditelji borili. Nekoliko je glavnih promjena koje su osim na građanstvo utjecale i na tržište i na književnost, a to su kako navodi Krešimir Nemeć: povećanje slobodnoga vremena, smanjenje cijena knjiga, povećanje životnih standarda srednje klase te formiranje izdavačkih kuća, knjižara...(USP. Nemeć, 1994: 49-50). Tako dolazi do porasta u pisanju i izdavanju romana. Međutim, u Hrvatskoj je situacija drugačija. U odnosu na druge zemlje onoga vremena, sve do sredine 19. stoljeća Hrvatska je zaostala. Svaka promjena u Hrvatsku je dolazila i ulazila sporo, ali i skromno. Skoro svi gradovi su bili germanizirani, odjeke narodnoga jezika mogli smo pronaći još samo u selima. Mnogi književnici su kroz svoje radove opisivali to tmurno i tužno razdoblje. Najbolji primjer je Šenoin Prijan Lovro u kojemu učena gospođa objašnjava zašto čita na njemačkome jeziku. Kulturni i umjetnički život u vrijeme Bachovoga apsolutizma je prazan i osuđen na stagnaciju. Gledajući uspon romana možemo vidjeti da su narativna djela u stihu utjecala na tematiku naših prvih romana u kojima se pripovijeda o privatnim sudbinama, preprekama u ljubavnim vezama mladih i slično.

PROTOREALIZAM ILITI ŠENOINO DOBA

Protorealizam ili Šenoino doba razdoblje je u hrvatskoj književnosti u kojemu je roman najzastupljenija književna vrsta. August Šenoa najzaslužnija je osoba zbog koje se hrvatska čitateljska publika okreće romanu. U tome razdoblju afirmira se hrvatski roman i stvaraju se temelji hrvatske romaneskne proze. Iako nije začetnik hrvatskog romana, Šenoa je osoba koja je roman u hrvatskoj književnosti dovela na jednu drugu, višu razinu i upravo zbog njega razdoblje protorealizma nazvano je još i Šenoino doba. To razdoblje slijedi nakon romantizma, a prethodi razdoblju realizma u hrvatskoj književnosti. Njegova posebnost ogleda se u tome što obuhvaća elemente romantizma i realizma. Najviše romantičarskih elemenata vidimo u ljubavnim pričama koje sadržavaju romani. Iako prikazuju i ljubavne priče, romani toga razdoblja nastoje prikazati realne svakodnevice i probleme ondašnjih ljudi odnosno moglo bi se reći da je cilj te književnosti istinitost. Fabule Šenoinih romana, ali fabule drugih romana nastoje prikazati različite ljudske sudbine te nas vode u različite prostore i razdoblja. Također, iako pisci nastoje prikazati različitost, više od toga nastoje ukazati na zajedništvo. U romanima se javljaju različiti problemi i društveni staleži koji će ujedno biti i prepreke u romantičnim vezama mladića i djevojaka. Tri osnovne teme koje prevladavaju u ovome razdoblju, a kako navodi Lasić su:

1. tema ljubavi
2. tema ljudske jednakosti i društvenoga raslojavanja
3. tema patriotizma i nacionalne nezavisnosti. (Lasić, 1965:165).

Za ovaj rad je bitna tema ljubavi koja se odnosi na prava, slobodu i svetost najintimnijih čovjekovih čuvstava (Lasić, 1965:165). Tema ljubavi obuhvaća četiri tipa ljubavi: tip odbijene ljubavi, bračne ljubavi, mladića i djevojke i strašnu želju za posjedovanjem. Prvi i najzastupljeniji tip je onaj između mladića i djevojke odnosno tip čiste i istinske ljubavi između dvoje zaljubljenih. „To je najsvetija realizacija SLOBODE: u novi odnos dva bića stupaju nošena samo svojim unutarnjim imperativima. Taj je odnos dakle ČISTOTA sama: otuda i snaga tog ljubavnog zanosa.“ (Lasić, 1964:165). Olga i Dragutin su primjer

takve ljubavi u romanu *Olga i Lina*. Naravno, takva ljubav nije bila nimalo jednostavna kako se možda čini. Takve ljubavi nailazile su na mnogobrojne prepreke koje su ponekad bile i jače od same ljubavi doje zaljubljenih. Prepreke na koje su zaljubljeni nailazili su obično:

Staleške razlike i materijalni interesi roditelja, ambicija i taština majke, mračne strasti i požuda protivnika ili nesretno zaljubljenog lica, politički interesi i svađa roditelja i tajna u predživotu roditelja.

(Lasić, 1964:169.).

Odbijena ljubav drugi je tip ljubavi, a odnosi se na odbijanje ljubavi zaljubljenog lika od ne zaljubljenoga. Dvije vrste su toga tipa ljubavi: zaljubljeni pronalazi smisao u nekoj žrtvi npr. pomaganje drugima i osveta zaljubljenoga lika.

Treći tip možemo vidjeti u strasnoj želji za posjedovanjem, on je uglavnom vezan uz fatalne žene. I zadnji i ujedno i najmanje analiziran tip ljubavi jest tip bračne ljubavi koji je u romanima uglavnom samo naznačen.

REALIZAM U HRVATSKOJ KNJIŽEVNOSTI

Smrt Augusta Šenoa, točnije 1881. godina u Hrvatskoj je obilježila i započela novo razdoblje, razdoblje realizma. Realizam se u Hrvatskoj pojavljuje kada je u ostatku svijeta bio na zalazu. Kao i na druga razdoblja, i na realizam su utjecale društvene i političke (ne)prilike toga doba, no na realizam je prvenstveno utjecala društvena stvarnost. Nastao je kao odgovor na političke prilike, povijesnu situaciju i društvena događanja, a najviše ga je obilježilo propadanje zadruga i seljaka. U realističnim se djelima piše o socijalnoj nepravdi te se nastoje uvrstiti društvene promjene u radove. Književnici pišu o propadanju plemstva, prelasku seljaka u gradove, krizama s kojima se susreću intelektualci, ali i o društvenim i ekonomskim razlikama. Realizam u Hrvatskoj može se podijeliti na dva dijela:

1. kritički realizam – za njega je karakteristično kritiziranje društva i političkog djelovanja koje uništava seljake. Najznačajniji predstavnici su: Ante Kovačić, Ksaver Šandor Gjalski, Josip Kozarac, Eugen Kumičić.
2. poetski ili psihološki realizam – ovo se razdoblje ne bavi toliko socijalnim pitanjima, nego psihologiziranjem likova, izgradnjom karaktera likova i sl. Najznačajniji predstavnik je Slivije Strahimir Kranjčević.

Posebnost našega realizma vidi se upravo u tome što obuhvaća značajke realizma, romantizma i moderne. Na prvome mjestu u realizmu svakako je roman koji se u ovome razdoblju posebno ističe i zauzima posebno mjesto. Naravno, ni u ovome razdoblju ne manjka ljubavi i romansi što ćemo vidjeti u analizama romana.

KONCEPT ROMANTIČNE LJUBAVI

Nikada nismo tako bespomoćno izloženi patnji kao kada volimo.

(Sigmund Freud)

Kako objasniti i kako opisati ljubav? Riječima teško objašnjivo, a srcu veoma ugodno i drago. Zaljubljenost, ushićenost, radost, patnja samo su neki od epiteta koje možemo priložiti ljubavi. Ljubav je nešto što čovjeka zanima dugi niz godina i na što se jako dugo pokušava odgovoriti, međutim taj odgovor se kroz povijest mijenjao i oblikovao prema duhu doba u kojemu se opisivao. Upravo zbog toga postoji jako puno definicija ljubavi. Najčešće se ona opisuje kao radost i razmišljanje o drugoj osobi ili uživanje u sreći zbog tuđe sreće. Zaista, mnogo je definicija ljubavi, ali isto tako i vrsta koje se razlikuju po svojim obilježjima. Zaljubljenost, romantična ljubav, strastvena ljubav, platonska ljubav tako slične, a opet tako različite i jedinstvene.

Platonska ljubav nas tjera na aseksualan odnos, na privrženost osobi na duhovnoj razini, za razliku od strastvene ljubavi kojoj su na prvome mjestu seksualni odnosi i tjelesnost. Glavna karakteristika takve ljubavi je ljepota, a u razdoblju protorealizma strastvenu ljubav su doživljavali likovi fatalnih žena koje su opisane kao ljepotice, zavodnice. Međutim, gledajući romantičnu ljubav, ona isprepliće i duhovno i tjelesno. Kada smo u romantičnom odnosu, ne vidimo ništa i nikoga drugoga osim subjekta s kojim taj odnos dijelimo. Taj osjećaj nas toliko nosi da postajemo slijepi te radimo sve i svašta ne bi li zadržali voljenu osobu. Primjer toga je Lucija Stipančić, mlada, naivna i neiskusna djevojka željna pažnje i ljubavi. Lucija je slijepo zaljubljena djevojka koja čini sve što joj Alfred kaže, a ide toliko daleko da čini i pobačaj.

Romantična ljubav je onaj predivni, ali i opsesivni osjećaj kada stalno želimo biti s voljenom osobom, kada im ne vidimo mane i sve nam je predivno i ružičasto. Ona je izuzetno emocionalno visoka i jaka, toliko je jaka da ju jako malo parova može podnijeti duži period. U takvome odnosu često se zanemaruju sukobi i problemi. Dva su najčešća ishoda takve ljubavi: prvotno ljubavno ludilo koje ili slabi te prelazi u pravu, zrelu ljubav u

kojoj prihvaćamo partnerove mane i gdje je bitnija odanost od strasti ili se partneri razilaze jer ne mogu prijeći preko određenih stvari i toliko velikoga emocionalnog naboja.

Koncept romantične ljubavi javlja se još u 17. stoljeću u Francuskoj, a postepeno se razvija i dalje. Nemoguća ljubav dvoje ljubavnika, sputana različitim preprekama kao što su društvene ili povijesne, razdvajanje ljubavnika i čežnja jedan je od prototipa romantične ljubavi. Razmislimo li malo bolje, zaključit ćemo da veliku ulogu u poimanju ovakve ljubavi imaju filmovi, književnost, ali i Zapad koji je nametnuo i idealizirao ovakvu vrstu ljubavi. Eva Illouz smatra da je romantična ljubav proizvod kapitalizma odnosno pomoću koncepta romantične ljubavi pokušava se zaraditi. Nadalje, zapadna kultura stvorila je određene preduvjete koji uključuju i romantičnu ljubav kao odlične za budući brak. Naime, romantični izlasci, zajednička pojavljivanja u društvu odlične su faze koje prethode braku. (USP. Živković, *Eva Illouz: Da se iz rječnika izbrišu romantična ljubav i seks, ekonomija bi kolabirala*: 20.2.2016.).

FEMINISTIČKO POIMANJE LJUBAVI

Ljubav, tako divan, uzbuđujuć i oslobađajuć osjećaj za većinu ljudi, ali ne i za njih. Feministicama romantična ljubav ne predstavlja isto što i drugima ljudima. Smatraju da je ljubav ropstvo i da ženama ne donosi ništa dobrog. One radikalnije feministice smatraju i tvrde kako je u ljubavnim odnosima moć muškoga ega veća i jača nad ženskim egom, što bi zapravo značilo da se zaljubljena žena podčinjava muškarcu. Također, smatraju da takva ljubav ženama oduzima pravo na odlučivanje o svojoj sudbini. Feminističke teorije o ljubavi uglavnom se temelje na raspravama Simon de Beauvoir koja navodi kako muško i žensko poimanje ljubavi nije isto. Za žene ljubav znači odricanje, pokoravanje i sljepoću. Isto tako navode kako žena samo želi biti voljena i upravo zbog toga je sklona pokoravanju i idealiziranju svoga muškarca. Kazuju i da žena samo želi biti voljena kako bi se osjećala bitno, ali i kako bi napokon zavoljela sebe. Takav stav žena, točnije njihova psihologija se iskorištava i one postaju robinje osuđene na rađanje, ulogu majke i na brak. Iako homoseksualna ljubav nije povezana s ovime radom, moram skrenuti pažnju na to kako je ženska homoseksualnost feminizirana i estetizirana za razliku od muške i sve zbog muškoga zadovoljstva, a muška homoseksualnost i dalje pripada kontroverznom činu. (USP. Škokić, *Romantic love*: 18.5.2004.).

Feministice se zalažu za žensku ravnopravnost u svim odnosima pa tako i u onim romantičnim jer kako navode, u redu je kada muškarac odbije seksualni čin to se prihvaća, ali kada to učini žena to se doživljava kao nedovoljan trud, bahatost i sl. Upravo to kod žena izaziva strah od spolnosti. (USP. Pukanić, *Ljubav u doba patrijarhata I*: 21.11.2014.). Dakle, feministice ljubav smatraju jednom vrstom ideološke sile, ali i zamke za žene.

ŽIVOT I DJELO AUGUSTA ŠENOEA

Slika 1: August Šenoa

August Šenoa najznačajniji hrvatski književnik, političar, kritičar i prevoditelj, ali i središnja osoba protorealizma, porijeklom iz Časlava u Češkoj, rođen je u Zagrebu 1838. godine. Nakon što je završio gimnaziju u Zagrebu, otišao je u Prag kako bi studirao pravo, ali nažalost nikada ga nije završio. U srednjoj školi upoznao je Ljudevita Gaja koji ga je zainteresirao za književnost i djela hrvatskih pisaca. Kao pisac afirmira se tek 1862. godine, kada piše za novine *Pozor* iako je svoju prvu pjesmu objavio još u srednjoj školi. Nakon Praga odlazi u Beč gdje radi kao uređivač novina *Glasonoša*. Pojavom na književnoj sceni prodro je u širu čitateljsku publiku. Po uzoru na svjetske pisce, Šenoa je također smatrao da književnost treba biti realističnija te je svojim romanima i pripovijetkama otvorio put realizmu. Šenoinu svestranost odaje njegov književni opus, kojega čine poezija, drama, romani, pripovijetke i tako dalje. Slavu mu ipak donose romani i pripovijetke.

U svojoj raspravi *Naša književnost* koja je objavljena 1865. godine, Šenoa je pisao o stanju u hrvatskoj književnosti, iznio je svoje nezadovoljstvo te zahtijevao popularnu, zabavnu, ali i poučnu književnost i sve to radi promicanja i razvijanja društvenoga i kulturnoga života.

Kako sam već spomenula, Šenoa je bio svestran književnik: kao srednjoškolac pisao pjesme odnosno svoje balade, sonete i ljubavnu liriku po uzoru europske romantičare. Napisao je i građansku dramu nazvanu *Ljubica* u kojoj prikazuje trivijalne zaplete Ljubice koja voli spletkariti i njezine imenjakinje koja joj je totalna suprotnost. U Povjesticama se bavi motivima iz povijesti (*Propast Venecije*) i motivi iz narodne predaje (*Kugina kuća*). Uspjeh je pronašao i u pripovijetkama (*Prijan Lovro*, *Prosjak Luka*), ali ipak veći uspjeh je doživio s romanima. Napisao ih je ukupno pet, a među njima se nalazi i prvi hrvatski povijesni roman (*Zlatarovo zlato*), ostali, ali ne manje vrijedni romani jesu *Seljačka buna*,

Diogeneš, Čuvaj se senjske ruke i Kletva koja nažalost nije završena. Kako komentira starija povijest književnosti:

Kletvu je Šenoa pisao umoran, klonuo, nemoćan, u doslovnom značenju riječi na smrtnoj postelji. Još se tako reći njegovo crnilo nije ni osušilo na papiru, a već je mali Milan trčao u tiskaru Narodnih novina, u kojima je roman izlazio.

(Frangeš i Živančević 1975: 352).

BRANKA

Branka i Belizar

Šenoina *Branka* je roman lika jer radnja romana prati život jedne mlade učiteljice. Također, roman ima i elemente socijalnoga romana upravo zbog Brankine potrage za egzistencijom. Fabula romana građena je stepenasto, događaji se nižu kronološkim slijedom. Roman je pisan u epistolarnom obliku koji je prisutniji bio kod europskih romantičara, a kod nas se u tome razdoblju javlja prvi puta. U romanu su uočljivi i preporodni utjecaji jer Šenoa nastoji osvijestiti narod, ali se i ocrtava narodni duh. Također, Branka nije bez razloga odabrana kao prosvjetiteljski lik i junakinja djela. Njezina uloga je mnogo veća jer se zapravo Šenoa preko njezinoga lika bori za ravnopravnost i položaj žena.

Roman govori o učiteljici Branki koja traga za vlastitom egzistencijom i koja prelazi preko mnogobrojnih prepreka kako bi ostvarila svoje snove i tako služila domovini. U njezinoj ustrajnosti služenja domovini vidimo Šenoin poziv čitateljima na domoljublje i buđenje nacionalne svijesti. Iz Brankinih postupaka kao što je odlazak u Jalševo, vidimo da je ona zapravo toliko ustrajna u ostvarivanju svoga cilja da joj nije problem ni otići iz rodnoga Zagreba. Šenoa je u ovome romanu razvio i izgradio lik inteligentne, jake, domoljubne, ali lijepe učiteljice koja se zanima za probitak domovine i koju ne zanimaju brak i ljepota. U ono vrijeme učiteljice su bile osuđene na biranje, biranje između obitelji i majčinstva i učiteljskoga posla (dužnosti). Branka je lijepa i inteligentna djevojka koja ima svoje stavove i uvjerenja preko kojih ne prelazi jer joj je na prvome mjestu služenje državi. Ljepota u ovome romanu ima svoju ulogu, ali ne takvu da Branku napravi zavodnicom zbog vanjskoga izgleda i ljepote, nego da razbije sva ona prijašnja veličanja ženske ljepote uz koju ide prestanak na pravo glasa žena. Osvrnemo li se u prijašnja književna razdoblja, lijepa žena je uglavnom bila pokorna i poslušna dok je Branka suprotnost tomu. Branka nije ni femme fatale ni femme fragile, ona se jednostavno na kulturni način zalaže za svoje stavove, bori se protiv nepravde i bori se za istinu. Mogli bismo reći da njezina ljepota zbog njezinih vrlina pada u drugi plan.

Također, možemo zaključiti da se Branka odlučila na jednu vrstu celibat iako nije zaređena. Žrtvuje se jer uistinu želi biti učiteljica i služiti domovini. U početku te planove pokušava joj poremetiti Marić koji ju želi i pokušava imati pod svaku cijenu. Marić je u Branku zaljubljen te ju pokušava imati na bilo koji način. Toliko daleko ide da ju blati samo kako ne bi dobila posao učiteljice. Iz ovoga vidimo primjer odbijene ljubavi koja je jedan od tipova ljubavi u protorealizmu. Kako Lasić navodi: „Zaljubljeni ne može ostvariti svoj smisao jer ga objekt njegove ljubavi odbija.“ (Lasić, 1964:166). Naime, primjer prave i istinske romantične ljubavi koja prelazi na višu razinu jest ljubavni odnos Branke i grofa Belizara. Iz njihovog odnosa možemo vidjeti kako se oni nadopunjuju i kako pozitivno utječu jedno na drugo.

Zašto je baš njihova ljubav primjer romantične ljubavi? Dakle, njihova ljubav nailazi na određene prepreke kao što je Brankina služba (učiteljice), mogućnost Belizarova ne ostajanja u Jalševu, ali i Brankine misli o tome kako će joj udaja za Belizara „naškoditi“ ugled. Branka kao jedna inteligentna i obrazovana djevojka nije htjela udati se za Belizara jer je smatrala da će ljudi govoriti kako se za njega udala zbog položaja u društvu i bogatstva. Također, Branka nije htjela odustati od službovanja Hrvatskoj i od učiteljstva. Ipak, njihova ljubav bila ja jača od svega navedenoga. Još jedan od primjera uzdizanja na višu razinu jest pronalaženje kompromisa i prelazak preko svih nedaća i prepreka koje im se nalaze na putu. Belizar je upravo zbog svoje ljubavi prema Branki odlučio ostati i služiti Hrvatskoj domovini jer ga je Branka na to inspirirala i potaknula. Na njoj je bila jako teška odluka, morala je odabrati između dvije velike ljubavi učiteljstva i Belizara. Iako je ljubav prema domovini (službi učiteljice) bila izuzetno velika i jaka, malo jača je bila ona prema Belizaru za kojega se na kraju odlučuje udati i postati majkom. Naime, njihova ljubav je primjer romantične ljubavi koja se ne gasi, nego se uzdiže i pretvara u brak, ne samo u brak, nego u poštivanje i odanost kako i treba biti.

ŽIVOT I DJELO VJENCESLAVA NOVAKA

Slika 2: Vjenceslav Novak

Hrvatski književnik, pedagog, glazbeni pisac, teoretičar i skladatelj Vjenceslav Novak, rođen je u Senju 11.9.1859., a preminuo je u Zagrebu 20.9.1905. godine. Nakon što je u Zagrebu završio učiteljsku školu, radio je u Senju kao učitelj, a nakon toga studirao je na Praškome konzervatoriju i stekao zvanje orguljaša, a nakon toga i učitelja pjevanja i teorije glazbe. U Muškoj učiteljskoj školi u Zagrebu radio je kao profesor glazbe sve do svoje smrti. Autor je prvoga hrvatskoga glazbenog udžbenika koji nosi naziv *Starohrvatske crkvene popijevke*. Objavljivao je članke i kritike glazbene tematike, a bio je i urednik dvaju glazbenih listova *Gusle* i *Glazba*. Novak je bolovao od tuberkuloze, ali ona ga nije sprječavala u radu kako bi prehranio svoju obitelj.

Novak je čitateljskoj publici poznat kao prozni pisac, ali njegovo prvo djelo je poezija, tj. pjesma *Lukoslavu Vukeliću* koja je objavljena 1874. godine u *Viencu*. Nakon te prve i posljednje pjesme, Novak se odlučio za prozna djela. Prva tiskana novela nosi naziv *Maca* te pripada razdoblju romantizma te se nastavlja na hajdučko-tursku tematiku. Sljedeća prozna djela pisana su i oblikovana prema realističkim načelima s prikazima senjske svakidašnjice. U svojim kasnijim novelama (*U glib i Iz velegradskoga podzemlja*) prevladava socijalna analiza teškoga i potlačenoga života siromašnih ljudi. Nemeč smatra da je Novak jedini hrvatski pisac koji se najviše približio stilskom obrascu europskoga realizma stoga i nije čudno da se u literaturu naziva i hrvatskim Balzacom. U djelima najviše analizira društvo i tematizira sukob junaka i sredine. Šicel navodi kako se Novak od svojih suvremenika razlikovao po tome što njega nisu zanimala politička opredjeljenja niti se politički izjašnjavao. Ono što ga je zanimalo su individualne sudbine, a posebno siromašnih i bijednih jadnika (Šicel, 2005:200-201). Doba Novakova stvaranja obilovalo je velikim promjenama u društvu, politici i gospodarstvu. Plemstvo propada, raspadaju se seljačke zadruge te jačaju urbane sredine naspram agrarne. Sve te navedene promjene utjecale su plodnim književnim radovima. Prvi Novakov roman obavljen je 1881. godine i nazvan je *Pavao Šegota*. U romanu prevladava tematika i stil iz Šenoina *Prijana Lovre*, a

glavni lik stradava kao žrtva jedne žene. U ostatku Novakovih romana prevladava regionalno senjsko-podgorska tematika, a to su romani: *Posljednji Stipančići*, *Pod Nehajem*, *Podgoraka*, *Tito Dorčić* i *Zapreka*.

Posljednji Stipančići smatraju se najboljim romanom hrvatskoga realizma u kojemu se opisuje društveni život Senja, ali život obitelji Stipančić.

Novakovo stvaralaštvo dijeli se na tri razine:

1. otuđenost i raskol unutar obitelji te moralna kriza,
2. sukob pojedinca s okolinom i
3. odnos umjetnika i društva.

POSLJEDNJI STIPANČIĆI

Lucija i Alfred

Prema mišljenju kritike, roman *Posljednji Stipančići* najuspješniji je Novakov roman, ali i jedan od najboljih romana hrvatskoga realizma. Roman govori o propasti senjske patricijske obitelji Stipančić, a na to nam aludira i sam naslov djela. Osim fabule o propasti jedne obitelji, autor nam pak prikazuje i povijesne činjenice o Senju toga vremena, ali i društveni život Senjana.

U šesnaest odlomaka autor donosi radnju smještenu uglavnom u prva desetljeća 19. stoljeća, točnije radnja započinje u zimu 1834. godine, ali se vraća i u davnu prošlost, u zadnja dva naraštaja obitelji Stipančić. Prva dva i zadnja dva poglavlja povezana su istom temom, propadanjem žena Stipančić, točnije osiromašenim ženama. Ovaj roman se može odrediti kao obiteljski, društveni, politički, regionalni te kao roman lika. O autorovom književnom umijeću govori i Jelčić koji navodi:

Početi roman njegovim završetkom, otvoriti ga prizorima kojima se romaneskna radnja zapravo završava, a onda, gotovo neprimjetno, sredinom trećeg poglavlja prevesti priču na njezin početak, pri čemu se čitatelj ne upozorava na to a on to ipak odmah shvaća, to ne znači samo vladati građom nego i vladati formom; i to vladati njome gotovo do artističke superiornosti, do koje se može vinuti samo vrsni, autentični pisac.

(Jelčić, 1996:35).

Početak romana donosi nam prikaz siromašne i bolesne majke i kćeri, Valpurga i Lucije Stipančić te se upoznajemo s vremenskim okolnostima toga doba. Valpurga, majka Lucije i Jurja, bila je udana za nekada bogatoga i uglednoga Antu. Antino bogatstvo i ugled su polako propadali i gubili se, a on je na kraju preminuo. Pisac nas postepeno pomoću retrospekcije upoznaje s obitelji Stipančić. Iako se u romanu tematizira prodor ilirskih ideja u Senj, u pozadini priče je propast patricijske obitelji Stipančić i njihovi odnosi.

Promatrajući odnose u njihovoj obitelji, možemo zaključiti kako se radi o patrijarhalnoj obitelji i patrijarhalnome odgoju. Sve nade, želje, sredstva ulagali su se u Jurja, Lucijina brata, koji ih na kraju i dovede do nesretna završetka i siromašna života. Naime, otac Ante je autoritet u obitelji te svi moraju slušati i raditi sve bez protivljenja. Od takvoga oca se strahuje, iskazuje se strahopoštovanje, ali u većini slučajeva ga se mrzi i uistinu boji. On kao takav ne pokazuje svoje emocije pretjerano niti izjavljuje i pokazuje ljubav. Žena mu se morala podčiniti, a Lucija pati zbog njegova zapostavljanja. Iako u sina ulaže sve i šalje ga na studiranje u Beč ipak ima autoritet i nad njime. Međutim, Jurjev odlazak rezultirao je manjim autoritetom oca nad sinom. Gledajući i Jurjevu životnu priču, ne možemo ga samo tako osuditi. Iako je i on jedan od krivaca osiromašivanja svoje obitelji jer je uzimao novac dok god je mogao, on je jadan tek nakon što je otišao na školovanje okusio je što je to život i prodisao. Nakon što je otišao od očevih pravila, shvatio je da može postavljati sam svoja te da može živjeti i raditi kako želi.

Lucijina priča je dosta drugačija. Ona je prikazana kao krhka, neiskusna, mlada i nevina djevojka. U vrijeme 19. stoljeća žena je bila osuđena samo na kuću, rađanje, odgoj i na sve ono privatno tako da ni Lucijina priča nije bolja od toga. Odrastajući shvaća kao nema pravo na slobodu, ljubav i život te je nepravедno zanemarena. Ono što ju razlikuje od njezine majke je to što se ona suprotstavlja ocu. Očev i Lucijin odnos je sve gori, a to suprotstavljanje joj ne donosi ništa. Očev autoritet Luciju sputava u svemu. Nakon što odlazi na ples njezina želja za životom i slobodom javlja se sve više. Iako je željna društva i slobode, otac joj to ne dopušta. Osuđena je na četiri zida svoje kuće, majku i sluškinju.

Lik Lucije Stipančić je najprodubljeniji i najsloženiji ženski lik hrvatske književnosti 19. stoljeća. Njezinu intimnu dramu prate različiti psihološki registri, duhovne metamorfoze i emocionalne gradacije u rasponu od prigušenih osjećaja straha, zapostavljenosti, prevarenosti do burnih i nervoznih reakcija nesretne duše koja žudi za životom, mladenačkom snagom i ljubavlju. Značajan je njezin solilokvij pred slikom muškarca koji ju je prevario i obeščastio.

(Nemec, 1994:231).

Jedini izlaz iz toga košmara, svjetlo na kraju tunela za Luciju, bio je Alfred. Zaljubljuje se u njega jer u životu nikada nije dobila i osjetila nečiju ljubav. Lucija ga idealizira jer joj fali

pažnje i društva, zaljubljuje se u njegove manire, ali i u to što joj poklanja pažnju koju joj do tada nitko nije poklonio. Također, pokušava nedostatke očeve ljubavi nadomjestiti Alfredovom, ne znajući da ju on samo želi iskoristiti. Lucijinu slijepu zaljubljenost vidimo i u tome kada priznaje Alfredu trudnoću, a on joj šalje lijek za pobačaj. Lucija ga uzima bez razmišljanja jer se slijepo zaljubljena i jer mu vjeruje. Mislila je kako će ju Alfred osigurati put do vanjskoga svijeta, osloboditi je očeva autoriteta i podariti slobodu.

Gledajući koncept romantične ljubavi, smatram da je njihov odnos daleko od toga. Alfred je tipičan mladić toga doba koji kao i svi muškarci ima određenu vrstu slobode koja mu dopušta autoritet na određenim poljima te se samo želi zabaviti i iskoristiti Luciju. Lucija je pak neiskusna, mlada i naivna, ali pametna djevojka koja se bori i trudi na neki način pobjeći od svoga života i očeva autoriteta te smatra kako je Alfred dobar put u slobodu. Smatram kako ovdje nije riječ o romantičnoj ljubavi jer njihova „ljubav“ ne sadržava sve aspekte koje jedna romantična ljubav treba imati. Također, smatram da ne možemo govoriti romantičnoj ljubavi jer u njihovom odnosu samo jedna strana traži određenu vrstu ljubavi i isto tako ju pruža (nije prava ljubav nego idealiziranje osobe u kojoj vidi dobar način bijega), a druga već unaprijed zna da mu to ništa ne znači i da ju samo želi iskoristiti.

ŽIVOT I DJELO JOSIPA EUGENA TOMIĆA

Slika 3: Josip Eugen Tomić

Hrvatski književnik, rođen u Požegi 18. listopada 1843. godine. U sjemeništu je učio njemački, francuski i talijanski te talijanske jezike. U Varaždinu je radio kao učitelj, ali radi boljega financijskoga osiguranja upisuje pravo koje je završio u Grazu.. kao državni činovnik radio je različite poslove. Uređivao je i dva časopisa, *Glasonoša* i *Slavonac*. Književni opus mu je izuzetno raznolik. Svoje književno stvaranje započinje poezijom, zatim piše dramske tekstove, novele i romane. Prvi književni rad mu je zbirka pjesama *Leljinke*, a od dramskih tekstova napisao je: *Bračne ponude*, *Novi red*, *Gospodin Tutor...*, tragedije *Veronika Desinićka*, *Ostoja*, *kralj bosanski* te komediju *Matijaš Grabancijaš Dijak Tituša Brezovačkog*. Od novela napisao je: *Opančareva kći*, *Nuzljubi* i *Krvavi pir*, a od romana po kojima je i najpoznatiji napisao je: *Zmaj od Bosne*, *Kapitanova kći*, *Za kralja – za dom* i još mnoge druge. Također dovršio je i Šenoin roman *Kletva*. Najveći uspjeh i potpunu afirmaciju kao romanopisac doživljava nakon objave romana *Melita*. Kritičari smatraju da je jedini cilj njegovih romana zabaviti čitatelje i stoga njegovi romani pripadaju trivijalnoj književnosti.

U njegovom književnom stvaralaštvu očituju se elementi romantizma i realizma. Naime, Tomić započinje stvarati u kasnome romantizmu, ali u daljnjim djelima miješa elemente dvaju gore navedenih razdoblja. U njegovim zadnjim djelima kao što je *Melita* pojavljuju se i elementi moderne. Nažalost, Tomić je stvarao u Šenoinoj sjeni te je i za čitatelje i za kritičare u drugome planu. Iako je stvorio izuzetno dobra djela, kritičari smatraju kako je samo pisao po uzoru na Šenou te njegov književni opus ne smatraju pretjerano važnim. Tomić je preminuo u Zagrebu 18. lipnja. 1096. godine.

MELITA

Melita i Alfred

Društveni roman *Melita*, Josipa Eugena Tomića, objavljen je 1899. godine. Roman je podijeljen na dva dijela u kojima se prati Melitin život od njezine djevojačke dobi do njezina sloma. Melita je protagonist oko kojega se gradi radnja ovoga romana. Saznajemo sve o njezinom moralnom i društvenom kolapsu. Osim njezinih stanja, upoznajemo i druge likove i njihove odnose s Melitom. U prvome dijelu upoznajemo se s općenitim, gore navedenim, stvarima, a u drugome se prikazuje Melitin brak s Branimirom i njihov suživot na njegovome imanju. Melita nije sretna te se i nakon rođenja sina udaljuje od muža i zadovoljava se drugačijim stvarima od onih koje je do tada u životu imala te na kraju doživljava fizički i psihički slom.

Alfred, Melitina prva ljubav, odlučuje se na ženidbu s drugom djevojkom, Lucijom. Melitu je to emocionalno slomilo te je čvrsto odlučila kako svoje srce neće više nikome pokloniti te da će joj na prvome mjestu biti vlastiti interes.

Melita se upravo zbog toga udaje za Branimira. Iz krivih razloga je sklopljen brak te je na prvome mjestu materijalno stanje njezine obitelji. Dakle, kako bi spasila svoje roditelje i brata, Melita se odlučuje na udaju za bogatoga Branimira. Iz svega navedenoga, bilo je jasno kako taj brak ne može i vjerojatno neće imati sretan kraj. Naravno, tako je i bilo. Melita potpuno gubi interes za muža te su joj nakon rođenja sina ustanovili psihičku bolest. Napokon Melita se počinje opet viđati sa svojom prvom ljubavi Alfredom, a njihovo viđanje traje sve dok ne bivaju uhvaćeni. On ju opet ostavlja i vraća se ženi, a Melita potpuno shrvana putuje sama i izgubljena te se odlučuje udati za generala Zelenkaja. Nakon navedenih događanja, Melita potpuno prolupa te ju zatvore u ludnicu.

Očigledno je kako je Melita lik fatalne žene u tomu romanu te svojim nepredvidivim reakcijama i hirovitošću ona pokreće radnju. Iako je okarakterizirana kao loša i zla, u pojedinim dijelovima se čak i javlja mogućnost da ipak nije takva kao onda kada se odlučuje udati za Branimira. Za njega se odlučuje udati pod izgovorom spašavanja obitelji, a zapravo si je ona na prvome mjestu. Međutim, vratimo li se na njezin i Alfredov

odnos, možemo vidjeti da su se njih dvoje voljeli, međutim za romantičnu vezu ponekad nije dovoljna samo ljubav. Važna je i odanost, povjerenje, vjernost čega nije bilo previše. Alfred nakon što je vidio spis o Meliti u kojemu stoji kako ona nije dobra žena i kako bi mogao nastradati, odlučuje ju napustiti i ne oženiti se njome. Ipak, nakon svega njegovo srce i dalje pripada Meliti te se u njemu javlja borba između srca i razuma. Melita, nakon tih događanja odlučuje samu sebe uvjeriti u to kako ne pati za njim i da joj se on ne sviđa. Može se postaviti pitanje bi li sve bilo drugačije da su slušali svoje srce? Možda Melita ne bi postala tako okrutna, zla i hladna žena, možda Alfred ne bi preispitivao svoje srce i razum, možda bi uspjeli i bili sretni zajedno?

On je osjetio kako ga nešto vuče k Meliti, kako joj želi nešto kazati, pa što je dočekao! Siromah Alfred! Kako se je varao u misli da ga Melita prezire! Ona ga možda nije nikada žešće ljubila negoli u taj čas kad je izustila riječi: „Ja vas prezirem!“ – Lagala je! A istina je bila samo u tom da je ona u onaj čas neiskazano trpjela da on nije njezin vjerenik, već netko drugi za koga nije ništa osjećala. Njezine gorke riječi kojima je odbila Alfreda, ne bijahu ino nego žuč uvrijeđene njezine ljubavi.

(Tomić, 1970.; 327).

Iako su ovo pitanja na koja nemam odgovore i mogu ih samo nagađati, smatram da je njihov odnos romantičan iako je tužnoga završetka i zajedno ne uspijevaju. Melita iako voli Alfreda, svoje emocije zakopava. Upravo to potiskivanje emocija dovelo ju je do ludnice. Također, zavodeći i gledajući druge muškarce smatram kako Melita pokušava zaboraviti i preboljeti svoju jednu jedinu ljubav, Alfreda. Za kraj bih dodala da nijedna romantična ljubav nije bez prepreke i padova, ali samo oni koji znaju kako ih zaobići i kako se uzdići iz vrtloga koji ih zahvatio, mogu takvu ljubav dići na viši nivo i uživati u njoj do kraja.

ZAKLJUČAK

Razdoblje 19. stoljeća u hrvatskoj književnosti je bilo zaista raznoliko, a to nam prikazuju razdoblja od romantizma do realizma. Svaki od tih perioda karakterističan je za određene trenutke i stvari u književnosti. Doba romantizma i Hrvatskog narodnog preporoda donijelo je obilje dobrih stvari za književnost od Gajeve reforme grafije, prikupljanja i zapisivanja naše usmene književnosti i postavljanja određenih standarda do stvaranja važnih institucija kao što je Matica Hrvatska. Nadalje, u razdoblju protorealizma afirmira se roman kao književna vrsta, a najveće zasluge pripadaju Šenoi koji stvara hrvatsku romanesknu i čitateljsku publiku. U realizmu se nastavlja trend čitanja proze, ali i jačanja kritike. Tematika realizma i protorealizma je raznolika, ali ponajviše se veže uz društvo te socijalne i realne prikaze društva toga doba. Nadodala bih kako su romantizmu i realizmu zajednički pokušaji nacionalnoga osvješćivanja Hrvatskoga naroda te iako u razdoblju realizma to slabi važno je imati na umu kako je posebnost našega realizma upravo u tome što obuhvaća značajke triju razdoblja romantizma, realizma i moderne.

Osim socijalnih tema, javlja se i tema ljubavi koja se javlja u razdoblju protorealizma. Dakle, postojalo je nekoliko tipova ljubavi: odbijena ljubav, bračna ljubav, ljubav mladića i djevojke te strašna želja za posjedovanjem. U ovome radu najviše pozornosti pridodaje se ljubavi mladića i djevojke odnosno romantičnoj ljubavi. Koncept romantične ljubavi obuhvaća određena svojstva i faze. Takva ljubav obuhvaća i strastvene i emocionalne trenutke dvoje ljubavnika, a do izražaja najviše dolaze emocije koje ljubavnike tjeraju na određene radnje koje ne bi radili da nisu zaljubljeni. Takva ljubav tjera na jednu vrstu sljepila i idealiziranja partnera te prikrivanja njegovih mana, međutim kasnije kako se vrijeme odmiče ona se može ili ugasiti ili prerasti u zrelu ljubav u kojoj odanost dolazi na prvo mjesto, a strast na drugo. U romanima protorealizma i realizma takva ljubav sa sobom nosila je određene prepreke kao što su materijalni interesi roditelja, staleške razlike, svađa roditelja i još mnoge druge. Analizama triju romana pokušala sam dosegnuti radi li se o romantičnoj ljubavi ili je u pitanju neka druga. Analizom likova došla sam do zaključka kako su Branka i grof Belizar baš kao i Melita i Alfred u odnosu romantične ljubavi, ali različitih završetaka. Brankina i Alfredova ljubav prerasta u zrelu i

istinsku, dok Melita i Alfred svoje prepreke ne uspijevaju prijeći te se njihova ljubav možemo reći gasi. Nadalje, u romanu *Posljednji Stipančići*, ljubav Lucije i Alfreda nije romantična. Naime, njihov odnos je mnogo složeniji no što se čini na prvu. Alfredu je Lucija samo zabava, a iza Lucijine „ljubavi“ krije se istinska želja za bijegom od bijednoga, podčinjenoga života i očeva autoriteta kojega ne može podnijeti.

Kao djevojčica, gledajući filmove i čitajući romane ljubavne tematike, dopustila sam im da u meni stvore romantika koji vjeruje u sretne ljubavne završetke u kojima se ništa loše ne može dogoditi. Odrastajući, polako sam shvaćala da nije svaka ljubav sretna i da koliko god se u pojedinima trudili, ipak sama ljubav nije dovoljna. Ovaj rad i analiza gore navedenih ulomaka potvrdili su moja promišljanja i shvaćanja o tome kako svaka ljubav nije sretna, ali isto tako su dodatno osnažili moja uvjerenja da se za ljubav treba boriti. Bez obzira na sve moguće prepreke koje nam se mogu pronaći na ljubavnome putu, smatram kako su ljubav, odanost, povjerenje i iskrenost mnogo snažniji od pojedinih prepreka.

LITERATURA

KNJIGE

Fisher, H. (2017.) *Anatomija ljubavi*. Znanje: Zagreb

Illouz, E. (2012.) *Zašto ljubav boli: Emocionalni atlas 21. stoljeća*. Planetopija: Zagreb

Nemec, K. (1975.) *Povijest hrvatske književnosti, knjiga 4*. Mladost: Zagreb

Nemec, K. (1994.) *Povijest hrvatskog romana od početka do kraja 19. stoljeća*. Znanje: Zagreb

Jelčić, D. (1996) *Posljednji Stipančići*. U: Dubravko Jelčić, Velimir Visković, Posljednji Stipančići; Pripovijetke Slavka Kolara. Školska knjiga: Zagreb

Šenoa, August (1994.) *Branka*. Školska knjiga: Zagreb

Novak, Vjenceslav (1996.) *Posljednji Stipančići*. Menora: Zagreb

Fragneš, Ivo; Živančević, Milorad: *Povijest hrvatske književnosti - knjiga 4*. Mladost: Zagreb

Tomić, Josip Eugen: https://lektire.skole.hr/wp-content/uploads/2020/01/tomic_melita.pdf

ČLANCI

Lasić, S. *Roman Šenoina doba*: str. 268.-230.

Nemec, K. *Povijest hrvatskoga romana*: str. 49.-101.

Jurdana, V. *Lik Lucije Stipančić u svjetlu problematike pobačaja (Roman Posljednji Stipančići Vjenceslava Novaka)*: <https://hrcak.srce.hr/71318>

Škokić, T. *Romantic Love*: <https://hrcak.srce.hr/24614> str. 145.-165.

Živković, K. *Eva Illouz: Da se iz rječnika izbrišu romantična ljubav i seks, ekonomija bi kolabirala*: <https://mvinfo.hr/clanak/eva-illouz-da-se-iz-rjecnika-izbrisu-romanticna-ljubav-i-seks-ekonomija-bi-kolabirala>

Pukanić, L. *Ljubav u doba patrijarhata I*: <http://muf.com.hr/2014/11/21/ljubav-u-doba-patrijarhata-i/>

SAŽETAK

Rad analizira koncept romantične ljubavi u romanima hrvatske književnosti 19. stoljeća. Razvoj romana i koncepta romantične ljubavi su neraskidivo povezani te se u radu upućuje na tu pojavu. Koncept romantične ljubavi koristi se prema teorijskoj razradi danoj u sociološkoj literaturi, dok se njegove glavne karakteristike pronalaze u analiziranom korpusu tekstova. Korpus rada čine romani *Branka A. Šenoe*, *Melita J. E. Tomića* i *Posljednji Stipančići V. Novaka*.

ABSTRACT

The work analyzes the concept of romantic love in Croatian literature novels of the 19th century. The development of the novels and the concept of romantic love are inseparably linked and the work points to this phenomenon. The concept of romantic love is used according to the theoretical elaboration given in the sociological literature, while its main characteristics are found in the analyzed corpus of texts. The corpus of works consists of novels by *Branka A. Šenoa*, *Melita J. E. Tomić* and *Posljednji Stipančići* by *V. Novak*.